

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

На предлог Одељења за педагогију и андрагогију Наставно-научно веће Филозофског факултета Универзитета у Београду на својој редовној седници 3.11.2022. године именовало нас је за чланове Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације *Култивисање игре у децјем вртићу*, докторанда Невене Н. Митранић.

Пошто се упознала са достављеном докторском дисертацијом Комисија има част да Наставно-научном већу Филозофског факултета у Београду поднесе следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Невена Н. Митранић је рођена 1991. године у Аранђеловцу, где је завршила основну школу и гимназију. Завршила је основне академске студије педагогије на Филозофском факултету Универзитета у Београду 2014. године, као студент генерације групе за педагогију. Мастер академске студије на Филозофском факултету Универзитета у Београду завршила је 2015. године, одбраном мастер-рада на тему „Дечја игра у пракси образовне политике“. Исте године уписује докторске академске студије на Одељењу за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду и успешно је положила све испите предвиђене студијским програмом са просечном оценом 9.71. Током основних и мастер студија била је стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја и Фонда за младе таленте, а током докторских студија стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја и Фондације Новак Ђоковић.

Од 2016. године, као стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја, била је ангажована као демонстратор у настави, на предметима: Предшколска педагогија, Дечја игра и стваралаштво и Развијање и евалуација програма. Од 2018. године запослена је на Филозофском факултету Универзитета у Београду као асистент на предметима Катедре за предшколску педагогију.

У периоду од 2016 до 2022. године учествовала је у пројектима: *Модели процењивања и стратегије унапређивања квалитета у образовању* Института за педагогију и андрагогију, *Пилотирање Основа програма предшколског васпитања и образовања – Године узлета* Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Института за педагогију и андрагогију, Завода за унапређивање образовања и васпитања и УНИЦЕФ, *Развој и примена програма изградње капацитета у склопу подршке примени нових Основа програма предшколског васпитања и образовања у Србији - ПЛУС*, Института за педагогију и андрагогију и УНИЦЕФ (у склопу пројекта

Министарства просвете, науке и технолошког развоја *Инклузивно предшколско образовање у Србији*) и *Подршка реформи система предшколског васпитања и образовања – СУПЕР*, у реализацији Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Министарства финансија и консултантске куће Партицип.

Похађала је више семинара стручног усавршавања, међу којима су: *Обука за писање Х2020 пројеката* (2020), *Обука тренера и ментора за имплементацију Основа програма ПВО* (2019), обуке у склопу пројекта *Успостављања мреже практичара за подршку ПВО* (2017 и 2018), *Етички стандарди у истраживању* (2017) и курс *Квалитативне методе* на летњој школи Радбауд универзитета у Холандији (2017).

Кандидат има објављене следеће радове у научним часописима:

Mitranić, N. (2021) *The Tales of Death and Kindergarten: Becoming in Dark Encounters [COVID-19 Edition]*, *AM Journal*, (24), 41–56.

Митранић, Н. (2021). Увек цртамо: вртић „на даљину“ у време ковид-19 кризе из дечје перспективе. У: Спасеновић, В. (ур.). *Образовање у време ковид кризе: где смо и куда даље* (83-100). Филозофски факултет.

Mitranić, N., Miškeljin, L. & Pavlović Breneselović, D. (2019). Education for Sustainable Development and Preschool Teachers' Competences. In: Orlović Lovren, V., Peeters, J. & Matović, N. (Eds.). *Quality of Education: Global Development Goals and Local Strategies* (63-82). Institute for Pedagogy and Andragogy & Department for Social Work and Social Pedagogy.

Митранић, Н. (2016). Смернице за друштвену подршку дечјој игри. *Настава и васпитање*, 65 (2), стр. 411-425.

Митранић, Н. (2015). Квалитет васпитања на раним узрастима кроз перспективу друштвене подршке дечјој игри: анализа праксе образовне политике у Србији. У: Хебиб, Е., Бодрошки-Спариосу, Б., Илић-Рајковић, А. (ур.). *Истраживања и развој квалитета образовања у Србији – стање, изазови и перспективе* (25-38). Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета.

Учествовала је на више научних конференција националног и међународног значаја са којих има објављене следеће радове и резиме:

Mitranić, N. (2022). Diffraction made me do it: Ethical dilemmas of of doing research with relational ontologies in kindergarten practice. In: Book of abstracts from international scientific conference *Why Still Education? Humanism, Posthumanism, Anti-humanism: Educational Perspectives*. Belgrade: Institute for philosophy and social theory.

Mitranić, N., Ostojić, A & Sekulović, M. (2022). Education and/as wandering: a philosophical and pedagogical exploration of *dérive*. In: Book of abstracts from international scientific conference EARLI SIG 10, 21 & 25 Conference 2022: *Dialogue, diversity and interdisciplinarity in the field of learning and instruction*. Belgrade: Faculty of Philosophy.

Mitranić, N. & Purešević, D. (2022). Offlife: (Non)sense of digital kindergarten during COVID-19 lockdown. In: Book of abstracts from *International Academic Conference on Education*. Copenhagen.

Митранић, Н. и Крњаја, Ж. (2022). Предшколско васпитање и образовање у време кризе КОВИД-19: од слабости ка трансформативном потенцијалу. У: Крњаја, Ж., Сенић Ружић, М. и Милошевић, З. (ур.). Национални научни скуп Сусрети

- педагога: *Образовање у време кризе и како даље, зборник радова* (35-41). Београд: Филозофски факултет.
- Митранић, Н. и Пурешевић, Д. (2021). Компетентност педагога у доба кризе. У: Јеремић, И., Николић, Н. и Коруга, Н. (ур.). Национални научни скуп Сусрети педагога: *Васпитање и образовање у дигиталном окружењу, зборник радова* (239-246). Београд: Филозофски факултет.
- Митранић, Н. (2020). Побећи као педагошки изазов: Еманципаторски потенцијал игре у образовању. У: Књига апстраката са међународне научне конференције *Чему још образовање? Еманципација и/или образовање: путеви и распућа*. Београд: Институт за филозофију и друштвену теорију.
- Митранић, Н. (2020). Побећи са Петром: контуре партиципације на мапи једног догађаја. У: Радуловић, Л., Милин, В. и Љујић, Б. (ур.). Национални научни скуп Сусрети педагога: *Партиципација у образовању: педагошки (п)огледи, зборник радова* (234-243). Београд: Филозофски факултет.
- Пурешевић, Д., Митранић, Н. и Вуковић, Б. (2019). Зашто, како и шта ако – могућности примене импакт евалуације у образовној политици. У: Павловић Бренеселовић, Д., Спасеновић, В. и Алибабић, Ш. (ур.). Национални научни скуп Сусрети педагога: *Образовна политика и пракса – у складу или у раскораку? зборник радова* (107-115). Београд: Филозофски факултет.
- Митранић, Н. (2017). Повратак у будућност: Актуелност идеја Вићентија Ракића о васпитању игром и уметношћу. У: Станчић, М., Тадић, А., Николић-Максић, Т. (ур.). Национални научни скуп Сусрети педагога: *ВАСпитање данас, зборник радова* (179-184). Београд: Филозофски факултет.
- Антанасијевић, А., Илић, Љ., Манчић, Л. и Митранић, Н. (2015). Где нас води образовна политика – Анализа стратегије друштвене бриге о деци и предшколског васпитања из перспективе права детета. У: Дубљанин, С., Митровић, М., Орловић, Б. (ур.). Национални научни скуп Сусрети педагога: *Педагошки допринос унапређивању подучавања и учења, зборник радова* (154-158). Београд: Филозофски факултет.

2. Предмет и циљ дисертације

Докторанд Невена Н. Митранић се у свом раду бави питањем култивисања игре у децјем вртићу. Ослањајући се на схватање игре као стваралачког приступа свету и форме капацитета флексибилности, докторанд настоји да то разумевање прошири, повезивањем са теоријом трансценденталног емпиризма и савременим теоријама афекта. У односу на предмет истраживања - култивисање игре у децјем вртићу, наведене научне теорије послужиле су као оријентир за промишљање могућности да се категорије којима се игра одређује сагледају као трансформативне и да се култивисање игре не ограничи на саму игру, посматрану по себи и одвојено од васпитно-образовног процеса. На тој основи докторанд се бави, са једне стране, утемељењем аргументације за разумевање игре као кретања и процеса и, са друге стране, анализом опсежне и релевантне литературе која обухвата теоријске, истраживачке и програмске изворе и повезује их са искуствима из праксе градећи нови склоп значења.

У складу са разумевањем појма „култивисање игре“ за циљ истраживања поставља се истраживање могућности култивисања игре у дечјем вртићу. Тако постављен циљ претпоставља како истраживање могућности за развијање стваралачког потенцијала у игри и васпитно-образовном процесу, тако и стваралачки приступ у самом истраживању. У складу с тим, докторанд уводи дифрактивну анализу као методолошки оквир целе студије који користи као креативни апаратус сталног повезивања теоријских полазишта, претходних истраживања, налаза реализованог истраживања и тиме постиже да се кроз целу студију обликују нови обрасци разумевања као линије даљег промишљања.

Циљ истраживања је разложен кроз неколико истраживачких питања:

- 1) Како игра настаје, како се одвија, какво је њено дејство и чиме бива спутавана у процесу развијања реалног програма?
- 2) Какав педагошки потенцијал игра отвара на афективном плану у реалном програму?
- 3) Како можемо култивисати игру како бисмо тај педагошки потенцијал интензивирали? Односно, како препознатом педагошком потенцијалу даље приступати?

3. Основне хипотезе у истраживању

У истраживању докторанд полази од претпоставке да игра као капацитет флексибилности у дејству има потенцијал за развијање васпитно-образовног процеса као релационог, креативног и етичког збивања. Такође, у истраживању се полази од претпоставке да је дејство капацитета флексибилности обликовано релацијама учесника, простора, времена, идеја, у којима се васпитно-образовни процес остварује, те да континуирана промена релација усмерена на стваралачки потенцијал може интензивирати култивисање игре, као и васпитно-образовног процеса као стваралачког, при чему усмереност на стваралачки потенцијал претпоставља промену праксе васпитача као и промену праксе истраживача.

4. Методе коришћене у истраживању

У приступу истраживању реализованом у дечјем вртићу докторанд користи афективну етнографију. Афективном етнографијом, као не-репрезентационалним приступом у овом истраживању, омогућено је више предности у односу на сазнање до ког се долази у истраживању као колективном, мултидимензионалном, ситуационом и у односу на положај истраживача као активног и креативног учесника у аутентичности живљења оних са којима истражује. У вези с тим, значајно је истаћи два аспекта кроз које је развијано истраживање у дечјем вртићу. Истраживачки аспект обухватао је идентификовање и разумевање микро-момената у свакодневној пракси дечјег вртића, који су омогућили праћење веза између акција и релација међу различитим учесницима и представљали су истовремено уобичајени део свакодневног живота у дечјем вртићу и одређени преокрет у односу на уочени потенцијал за игру. Трансформативни аспект односио се на усмереност истраживача да заједно са онима са којима истражује

покушава да уноси промене у васпитно-образовни процес како би се отварале могућности за сагледавање игре у другачијем контексту.

У прикупљању података коришћено је видео снимање, фотографисање, учествујуће посматрање и наративно бележење истраживача. У интерпретирању налаза истраживања дифрактивна анализа коришћена је на два нивоа. Први ново дифрактивне анализе односи се на преламање различитих врста података из документованих микро-момената који су уобличени у форму прича, три велике и две кратке приче. Други ниво дифрактивне анализе односи се на преламање података добијених истраживањем у децјем вртићу и промишљања теоријских полазишта, којима су генерисане нове линије промишљања уобличене у три целине са укупно дванаест тема.

Дифрактивна анализа и приповедање као стил представљања дифрактивне анализе омогућили су комбиновање научног дискурса са другим жанровима и не само обогатили садржај докторске дисертације промишљањима истраживача, других учесника, повезивањем са исечцима из филозофске и књижевне литературе, него су и отворили простор за креирање смисла на основу неочекиваних релација стављених у функцију даљег промишљања.

5. Приказ садржаја (структуре по поглављима) дисертације

Докторска дисертација Невене Н. Митранић има 335 страна, од тога 17 страница литературе и 75 страница прилога. Текст дисертације подељен је на 12 поглавља, од којих се кроз 5 поглавља пружају теоријска и методолошка појашњења неопходна за грађење и разумевање студије, кроз 5 поглавља представљају се налази и увиди из истраживања, док су 2 поглавља усмерена на појашњење приступа конципирању дисертације и критички осврт на приступ и целокупну студију.

У поглављу *Уместо увода* докторанд појашњава начин на који је студија конципирана и аргументује њену нелинеарност спрема теоријских окосница, методолошког оквира и природе самог предмета истраживања.

У поглављу *Трансцендентални емпиризам као приступ научној студији* докторанд износи поставке филозофије трансценденталног емпиризма које су релевантне за разумевање конкретне студије и које уједно аргументују приступ конципирању студије и начину истраживања. Нарочит фокус у појашњењу поставки трансценденталног емпиризма релевантних за педагошка питања, стављен је на стваралачко и трансформативно разумевање мишљења и приступ етичности као креативној, ситуационој и делатној.

У поглављу *Ка научном истраживању као креативном постајању: дифракција као методолошки оквир студије* појашњава се дифракција као феномен и као методологија пост-квалитативног приступа. Докторанд у овом делу у односу на преглед расположиве литературе идентификује три могућа плана извођења дифракције: на плану теоријских полазишта, на плану непосредног спровођења истраживања и на плану интерпретације података.

У поглављу *Полазишта студије: утемељење у друштвеној пракси* најпре се појашњава теоријско разумевање игре као капацитета флексибилности у дејству и могућности њеног култивисања на којима је ова студија заснована, те се дато разумевање доводи у везу са савременим поставкама из области филозофије, антропологије, неуро-наука и теорија комплексности како би се указала његова актуелност. Даље, докторанд поставља појашњено теоријско разумевање игре у контекст актуелних истраживања у области предшколске педагогије у Србији и региону, у контекст образовне политике у области предшколског васпитања и образовања у Србији, те у контекст постојећих научних података о положају игре у реалном програму у дејим вртићима у Србији, чиме аргументује потребу за проучавањем могућности култивисања игре у васпитно-образовној пракси кроз истраживачки приступ који ће бити ситуиран, трансформативан и усмерен на свакодневицу остваривања реалног програма.

У поглављу *Трансцендентални емпиризам као приступ предмету истраживања* опште поставке трансценденталног емпиризма доводе се у везу са педагошком проблематиком, те се аргументују могућа разумевања игре која су у складу са овом филозофском концепцијом. Као постојећи примери васпитно-образовних концепција чија су разумевања игре као стваралачке форме могу повезати са трансценденталним емпиризмом појашњавају се Ређо Емилија педагогија и концепција Основа програма предшколског васпитања и образовања *Године узлета*.

Поглављем *Први план преламања: ка редефинисању предмета истраживања* докторанд се служи трансценденталним емпиризмом како би се проширило схватање полазних теорија о игри као капацитету флексибилности у дејству и како би отворила могућност за ситуирано и трансформативно истраживање могућности култивисања игре у свакодневици остваривања реалног програма у дејем вртићу.

У складу са тиме, у поглављу *Афективни заокрет* пружен је увид у разумевање и важност афекта из перспективе трансценденталног емпиризма и савремених теорија афекта и размотрени су методолошки изазови у настојању да се истражује игра на афективном плану. Додатно, из перспективе релевантности за конкретну студију пружен је увид у постојећа истраживања образовања и истраживања игре која су усмерена на праћење афективног плана, уз појашњење њихове методологије, резултата и ограничења.

У поглављу *Опцртавање поља истраживања* постављени су предмет, циљ и истраживачка питања и представљена је афективна етнографија као начин спровођења истраживања. Даље, представљен је контекст истраживања и учесници, технике прикупљања података и приповедање као аналитички поступак којим је реализована дифрактивна анализа. Појашњена су два нивоа дифрактивне анализе: преламање података у креирању прича из вртичке свакодневице као „афективних атрактора“, те преламање креираних прича и теоријских полазишта.

У поглављу *Други план преламања: прича о теми/пројекту* Време је дата је прича о теми/пројекту, а којом је приказан процес реализације заједничког истраживања деце, васпитача и докторанда о тематици „време је...“. Истраживање ове тематике је представљало основ за стваралачку прераду значења у игри и, повратно, обогаћивало истраживање симболичким значењима развијеним у игри.

Поглавље *Трећи план преламања: дифрактивна анализа* представља дифрактивно преламање прича из вртићке свакодневице и релевантних теорија којима се отварају могућности разумевања игре на афективном плану и преиспитују нове могућности и изазови у њеном култивисању. Поглавље је организовано у три целине које су изрониле из самог процеса дифрактивне анализе: 1) игра настаје у преокрету; 2) игра се одвија у кретању са вишком; 3) одвијање игре се ослања на веру у заједнички процес. У оквиру сваке целине дискутују се могућности сагледавања игре на афективном плану и њен педагошки потенцијал, те препреке и могућности које контекст васпитно-образовне установе поставља њеном дејству.

Поглављем *Закључна разматрања* докторанд доводи у везу три плана дифрактивне методологије – преламање на плану теоријских полазишта, преламање у ситуацији непосредног истраживања у децјем вртићу и преламање којим је реализована дифрактивна анализа – како би експлицирао одговоре на истраживачка питања и истакао педагошку релевантност игре на афективном плану и неопходне услове њеног култивисања.

У поглављу *Изван хоризонта: потенцијали и пропусти студије* указује се на препознати допринос и ограничења студије у односу на изазове пост-квалитативне методологије из перспективе истраживача, са фокусом на потреби проналажења баланса између отворености и структуре, спекулативне комплексности и прагматичне једноставности, креативности и критичности, те напуштања устаљених оквира и налажења окосница за заједнички рад са онима са којима истражује.

На крају рада дат је обиман списак коришћене литературе, а као прилози дате су целовите приче креиране као „афективни атрактори“ и окосница дифрактивне анализе, образац сагласности за родитеље, пример предлога за пројекат које је докторанд комуницирао са васпитачима у писаној форми и примери из илустрованог дневника који је докторанд водио поред наративних белешки.

6. Остварени резултати и научни допринос

За приступ предмету истраживања као и за методолошку оријентацију у докторској дисертацији Невене Н. Митранић може се констатовати да представљају оригинални научни допринос у сагледавању могућности култивисања игре у образовању из више разлога.

Налазима истраживања идентификовани су микро-моменти из којих игра настаје, како се развија и шта је потребно да би се игра развијала, те идентификована повезаност развијања игре и интензивирања стваралачког потенцијала у васпитно образовном процесу. Повезивање педагошких теорија игре са схватањима других научних дисциплина представља својеврсно проширење и вредан научни прилог разумевању епистемолошко онтолошког значења игре и култивисања игре, док је дифрактивном анализом као аналитичким приступом учињен искорак у методолошком приступу у односу на досадашња истраживања игре у педагогији.

Истраживање такође представља значајан искорак у односу на досадашња истраживања култивисања игре с обзиром на природу истраживања, које је имало истовремено функцију истраживања и промене васпитно-образовне праксе, што је

захтевало комплексну позицију истраживача. Приступ и организација истраживања засновани на колаборацији истраживача са онима са којима истражује и заједничко настојање да се устаљени обрасци мењају, актуализују нову генерацију истраживања у педагогији и доприносе да се кроз истраживања васпитно-образовна пракса мења.

Изнад тога, вредно је истаћи као кључни допринос, да је докторском дисертацијом указано на могућности да се култивисање игре сагледа као трансформација васпитно-образовног процеса у правцу његовог заснивања на стваралачким потенцијалима.

7. Закључак

Комисија закључује да је реч о оригиналном научном делу које представља редак и вредан прилог како по оригиналности истраживачке оријентације, тако и теоријског приступа.

Докторска дисертација се се може сматрати значајним доприносом проучавању игре као феномена не само у педагогији, него и у различитим научно истраживачким подручјима, у настојању да се континуирано развија епистемолошко-методолошки приступ истраживању комплексности игре.

На основу изнетог, задовољство нам је да препоручимо Наставно – научном већу Филозофског факултета Универзитета у Београду да омогући усмену одбрану доктората усвајањем позитивног извештаја о тези *Култивисање игре у децјем вртићу*, докторанда **Невене Н. Митранић**.

Београд, 14.11.2022.година

Чланови комисије

Проф. др Живка Крњаја (ментор)

др Лидија Мишкељин, доцент

др Маја Максимовић, доцент

.....
Проф. др Јасмина Клеменовић